

PITANJA I ODGOVORI

PEJSAŽ ILI PEJZAŽ?

»Mjesečev *pejsaž* nije neinteresantan... Nisu to oni *pejzaži* kakve ima Nevada.«

Ove dvije rečenice iz jednog članka u našim novinama daju točnu sliku stanja, koje kod nas vlada s obzirom na pisanje istaknute riječi: jedni je pišu sa *z*, drugi sa *s*, a neki i ovako i onako. Istu nam takvu sliku daju i naši rječnici. Boranićev Pravopis iz god. 1947. propisuje *pejzaž*, a iz god. 1951. *pejsaž*. Klaićev Rječnik stranih riječi kod *pejsaž* upućuje na *pejzaž* i tamo objašnjuje značenje. Čini se prema tome, da prednost daje obliku *pejzaž*. Dayre-Deanović-Maixnerov Hrvatskosrpsko-francuski rječnik i Deanović-Jernejev Hrvatskosrpsko-talijanski rječnik ima oba oblika usporedo. Vujaklijin Leksikon stranih reči i izraza kod *pejzaž* upućuje na *pejsaž* i tamo daje značenje, pa prema tome daje prednost obliku *pejsaž*. Belićev Pravopis ima samo *pejzaž*.

Kako da pišemo i koji oblik da odabere-mo? I je li uopće potrebno odabirati samo jedan oblik, ili su oba dobra i jednako preporučljiva?

U našem je jeziku običaj, koji je u Boranićevu Pravopisu postao i propis, da se strane riječi u pravilu pišu prema izgovoru, a ponekad i prema izvornom pisanju, t. j. onako, kako se piše u jeziku, iz kojega se riječ uzima. To bi pravilo trebalo primijeniti i pri pisanju riječi, o kojoj raspravljamo. Ta je riječ potekla iz francuskoga, gdje se piše *paysage*, a čita (prema Laroussovoj transkripciji) *pè-i-zaj*. Iz toga bi izlazilo, da bi mi, pišući prema izgovoru, morali pisati *pejzaž* ili, s akcentom, *pèjzàž*, dakle sa *z*. Pisanje sa slovom *s* moglo bi se opravdati, kad bi *pejsaž* bio izvorni oblik, u kojem se ta riječ piše u francuskom jeziku. Ali on to nije. On je samo neka mješavina između izvornog i našeg fonetskog pisanja. Takva nam mješavina nije potrebna. Mi francuski glas *z* možemo lijepo izgovoriti i zapisati ga našim sredstvima, pa je sasvim bez smisla mjesto njega pisati *s*. A s obzirom na

opće obrazovanje pisanje sa *s* je i štetno, jer daje riječ u iskrivljenu obliku.

Dakle, ne *pejsaž*, nego samo *pejzaž* ili (tko hoće, da tu riječ upotrebi kao potpuno tuđu ili da istakne njezinu tuđinštinu) *paysage*.

Slavko Pavešić

PETROLEJ ILI NAFTA?

Sueski kanal je ponovo u pogonu, kroz njega prolaze tankeri s naftom, pa je nestašica nafte u Evropi prošla, ali se još uvijek osjeća u nesmanjenoj mjeri na stranicama naših dnevnih listova, odakle je već duže vremena uspješno potiskuje riječ *petrolej*. Mi smo se svi već pomalo i navikli na to, kad novine pišu o *petroleju*, da treba misliti na *naftu*. Međutim nema sumnje, da su mnogi dugo pomišljali na onaj obični *petrolej* u petrolejkama svojih djedova i baka — no i mnogih naših sadašnjih sela. Novine bi trebale jasno izvještavati o događajima, a ne stvarati zbrku; a ovdje je zbrke bilo i previše.

Kako je uopće i došlo do nje? Jednostavno tako, da su naši novinari, prevodeći Reuterove i ostale vijesti na engleskom jeziku, nailazili samo na riječ *petroleum*, a ne na riječ *naphtha*, koja u tom jeziku postoji, ali je relativno rijedak stručan izraz za razne vrste rafinirane nafte (premda može značiti i sirovu naftu). U toj zabludi samo ih je učvrstila činjenica, što je nestašica nafte izazvala nestašicu i racioniranje *benzina* u Engleskoj, gdje se on zove *petrol*¹. Tako (22. IV. 1957.) Vjesnikov dopisnik iz Londona (dok sve engleske novine tih dana pišu o *rationing of petrol*) hladnokrvno javlja o *racionalizaciji petroleja* umjesto o *racionalizaciji* (zašto ne o racioniranju? — Ž. B.) *benzina*.

Pomutnju naših novinara samo je mogla povećati engleska riječ *oil*, koja se (uz svo-

¹ U SAD *benzin* se kaže *gasoline* (kolektivno *gas*), dok riječ *benzine*, koja postoji u engleskom, znači *apotekarski benzin* za uklanjanje mrlja ili, rjeđe, *benzol*.

je osnovno značenje *ulje*) upotrebljava jednako često kao i stručniji, već spomenuti, izraz *petroleum* isto tako za naftu. Tako, na primjer, u »Vjesniku« od 6. V. 1957. čitamo, da »Britanci... ne žele da nastave s trošenjem dolarskih rezervi za američko *ulje*« — umjesto za *naftu*.

I na kraju — da su Englezi i Amerikanci mislili na *petrolej*, oni bi bili kazali *kerosene!*

Kao posljedica svega ovoga mogli bi se unedogled navoditi primjeri, gdje se u istom članku ili vijesti upotrebljavaju i *petrolej* i *nafta* za isti pojam, t. j. za *naftu*. Prvenstvo ipak svakako pripada slučajevima, gdje se to događa u *istoj rečenici*, kao u slijedećem primjeru iz »Vjesnika u srijedu« od 24. X. 1956., gdje čitamo: »Sam Jordan nije davao *petrolej*, ali se nalazi u centru područja, koje je zbog *nafte* i postalo poznato.«

Zanimljiva je i sudbina riječi *naftovod*, u koje se prvoj polovici *nafta* zadržala usprkos svoj ovoj poplavi *petroleja*. Tako smo čitali o »stavu Sirije prema slanju *petroleja naftovodima*« (»Vjesnik«, 11. III. 1957.), o sabotazi »*naftovodnih cijevi*, kojima se dovodi *petrolej* u Perzijski zaljev« (ibid. 23. IV. 1957.) i doznawali, da je »prvi *petrolej* prošao kroz *naftovode* poslije tri mjeseca« (ibid. 12. III. 1957.). *Naftovodi* bi trebali služiti za prijenos *nafte*, a ne *petroleja*. Za to bi se trebali otvoriti *petrolejovodi*. Izgleda, međutim, da je ovaj posljednji izraz bio nezgodan našim novinarima, pa su oni prepustili mašti čitalaca, da riješi problem, kako se — valjda u »*naftovodima*, koji preko Sirije veću iračke *petrolejske* izvore sa Sredozemnim morem« (»Vjesnik«, 24. I. 1956.) — *petrolej* pretvara u onih »30 milijuna tona sirove *nafte* godišnje« (ibid.), koji prolaze kroz spomenute *naftovode*.

Ako pokušamo opravdati izraze kao *petrolejski izvori* i *petrolejska kompanija* jednostavnošću, budući da je pridjev *naftin* dosta neuobičajen (premda mi se *izvori nafte* i *kompanija za naftu* ne čine tako nespretnima), doći će opet do nezgodnih susreta kao

u rečenici: »*Nafta* će biti *uvrezena* preko... *petrolejske* kompanije ARAMCO« (Vjesnik«, 24. I. 1957.).

Da je sve to samo posljedica lošeg prevođenja vijesti iz engleskih izvora, vidi se najbolje iz članaka o eksploataciji *nafte* u našoj zemlji. Da vidimo, da li se u Jugoslaviji vadi *nafta* ili *petrolej*. U kratkom članku o nalazištu *nafte* kraj Dugog sela u »Vjesniku« od 9. II. 1957. spominje se samo: *nafta* (10 puta), *naftovod* (3), *naftaši* (2), »*Naftaplin*« (2), *naftonosan* (1). U članku »Pronađena *nafta* kraj Vukovara« u istim novinama od 30. XII. 1956. čitamo opet samo o tragovima *nafte*, mirisu *nafte*, *naftonosnom* nalazištu i t. d.

Slično je, i kad naši novinari samostalno komentiraju događaje. U članku L. Markovića »Odnosi na jugu Arabije« (»Vjesnik«, 16. I. 1957.) govori se o rafineriji, koja ima »kapacitet od pet milijuna tona sirove *nafte*«, o tome, da »*nafta* dolazi cijevima iz okolnih protektorata«, da je »područje između Jemena i Adenskog protektorata također vrlo *naftonosno*« i t. d.

Uz malo pažnje može se to izbjeći, i kad se prevodi, što pokazuje članak »Kad *nafta* šikne« (»Vjesnik«, 20. I. 1957.), očito adaptiran iz nekog stranog časopisa, gdje se govori o *nafti*, izvoru *nafte*, rezervama *nafte*, o kompanijama, što crpu *naftu*, — a nigdje, ni jednom se ne spominje *petrolej*. Jednako je i s Reuterovom vijesti iz Londona (»Vjesnik«, 8. I. 1957.), u kojoj se govori o namjeri Velike Britanije da »okupira *naftom* bogatu... oblast Kataba između Adena i Jemena«.

Našoj štampi preostaje sada samo to, da od ovih iznimaka učini što prije pravilo!

Željko Bujas

DETERDŽENT ILI DETERGENT?

U posljednje vrijeme susrećemo u dnevnim listovima reklame, u kojima se hvale *deterdženti*, a za oko zapinju brojni plakati sličnog sadržaja, koji isto tako sadrže riječ *deterdžent*. Nedavno se u »Vjesniku« (22. IX. 1957.) pojavio i članak o *deterdžentima*, koji nas upućuje u svojstva toga korisnog